

HRVATSKO ŽENIDBENOPRAVNO NAZIVLJE

Mile Mamić

Hrvatsko ženidbenopravno nazivlje trebalo bi temeljito preispitati. To je pitanje nače u novije vrijeme Ivica Kramarić.¹ U nekoliko članaka on je pokušao razriješiti današnje terminološko kolebanje između naziva *supružnici* i *bračni drugovi*. Pitanje se može opravdano proširiti i na sve druge nazive koji bi mogli doći u obzir. A kako je to pitanje u uskoj vezi s pitanjem odgovarajućega hrvatskoga naziva za ono što se u latinskom zove *matrimonium*, a u njemačkom *Ehe*, moramo se ukratko osvrnuti i na to prije nego se dublje upustimo u istraživanje postavljene značenjskog sklopa.

Za lat. *matrimonium* (njem. *Ehe*) imali smo u svojoj tradiciji nekoliko naziva: *ženidba*, (*sveto*) *hištvo*, (*hižni*) *zakon* i *brak*. Naziv *ženidba* (i njegove izvedenice) sasvim se učvrstio u drugoj polovici 19. stoljeća kao jedini hrvatski naziv. Druga dva naziva bila su tipična za kajkavski i hibridni tip hrvatskoga književnog jezika. Izborom štokavštine za osnovicu književnoga jezika svih Hrvata ta su dva naziva ispala iz igre. Staro-crkvenoslavenska (zacijselo i starohrvatska) riječ *brak* pojavljuje se kao konkurent ustaljenom nazivu *ženidba* malo prije godine 1918. Kako je u srpskom pravnom jeziku naziv *brak* bio već ustaljen, nakon ujedinjenja on se i proširuje i u hrvatskom pravnom jeziku, potiskujući pomalo naziv *ženidba*.

Terminološka utakmica nastavila se sve do danas. Naziv *ženidba* običniji je u crkvenom pravu, a *brak* u građanskom. Teško je reći koliko je to mogući srpski utjecaj, a koliko plod nekih unutarnjih razloga. Svakako, ta su dva naziva konkurentna i danas.

Sad ćemo se vratiti na naše prošireno pitanje kako nazvati subjekte ženidbene zajednice. Kako nema ženidbe bez dviju suprotnih stranaka, a ta se suprotnost temelji na spolu, govori se normalno o dvjema spolno suprotnim strankama. Kako su one u svojim pravim i dužnostima uglavnom izjednačene, katkad je ta spolna suprotnost sasvim nebitna, pa se u pravnom jeziku neutralizira. Muška stranka u tom zove se latinski *maritus*, ženska stranka *uxor* — u latinskom je spolna razlika sasvim istaknuta. Latinski naziv *coniux* jest muškoga i ženskoga roda, pa označuje i mušku i žensku osobu, tj. neutralizira se njihova spolna razlika. Kako je to u hrvatskom jeziku, u njegovoj povijesti i danas? O tome ćemo dakle ovdje raspravljati.

Postoji mnoštvo antonimnih parova: *muž* — *žena*, *suprug* — *supruga*, *supružnik* — *supružnica*, *drug* — *družica*, *partner* — *partnerica*, *bračnik* — *bračnica*, *hižnik* — *hižnica*, *tovaruš* — *tovarušica* itd. Jesu li to sve doista jednakovrijedni parovi, jesu li čvrsto ukorijenjeni u hrvatskoj tradiciji, obilno potvrđeni i jednako dobri? Kakav je njihov međusobni odnos i kakav je značenjski odnos između pojedinih sastavnica tih parova? Jesu li pojedine sastavnice parova doista i potvrđene? Za-

¹ I. Kramarić, Bračni drugovi ili pak supružnici?, *Vjesnik*, Zagreb, 1995., 20., 21., 22. i 24. travnja u rubrici Vjesnikov jezični savjetnik.

što se katkad gotovo obvezno dodaju atributi nekim imenicama, a drugima nisu uopće potrebni? Potražiti ćemo odgovor na sva ta pitanja imajući na umu idealni pojmovno-terminološki odnos u latinskom jeziku u navedenom značenjskom sklopu.

Istakli smo već kako se katkad spolna razlika neutralizira, pa imenica muškoga roda i u jednini označuje i osobu ženskoga spola. Takva je neutralizacija inače tipična za množinu (npr. *učitelji, roditelji, učenici, studenti* itd.), pa je suvišno, nepotrebno dodavati i množinski oblik od lika za žensku osobu. Utvrdit ćemo i uvjete u kojima dolazi ili može doći do spolne neutralizacije, tj. da lik formalno (gramatički) jednoga roda označuje oba spola. Smisao ovoga razmatranja jest traženje najprije mjerenijskoga rješenja u našim današnjim terminološkim kolebanjima. Razmotrit ćemo čitav taj značenjski sklop naziva i njihove međusobne odnose, pa će nam se, barem implicitno, dati i neke spoznaje o njihovu općejezičnom i terminološkom vrednovanju.

Prvi, muški sinonimni niz tvore ovi nazivi i sveze: *muž, suprug, supružnik, (bračni) drug, (ženidbeni) drug, (bračni) partner, (ženidbeni) partner, bračnik* itd. Njima se mogu pridružiti nazivi iz hrvatske kajkavske tradicije: *hižnik, (hižni) drug, (hižni) tovaruš...*

U drugom, ženskom nizu, barem teoretski, mogli bismo očekivati ove nazive i sveze: *žena, supruga, supružnica, (bračna) družica, (ženidbena) družica, (bračna) partnerica, (ženidbena) partnerica, bračnica* itd. U kajkavskoj tradiciji mogli bismo očekivati: *hižnica, (hižna) tovarušica...*

Neki nazivi obilno su potvrđeni u hrvatskoj tradiciji, a neki su noviji, slabije potvrđeni. Neki su potvrđeni (i) u značenju u kojem ne bismo očekivali. Svakako, većina naziva potvrđena je i u ženidbenom značenjskom polju barem u jednom uglednijem jezičnom ili leksikografskom djelu. Nazivi iz prvoga niza uglavnom su potvrđeni nego nazivi iz drugoga niza, a neki nazivi iz drugoga niza nisu uopće potvrđeni. Razmotrit ćemo ih navedenim redom.

Riječ *muž* obilno je potvrđena u Akademijinu Rječniku (AR)² u značenju *vir, maritus i rusticus*. Tamo je *muž* najprije 'čovjek, koji je u godinama odmakao od mladica', a zatim i 'oženjen čovjek'. Tako je i u Mažuranićevim *Prinosima*.³ Zanimljivo je istaknuti da Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika pod riječi *muž* na prvo mjesto stavlja značenje 'bračni drug, suprug'.⁴ I Anićev Rječnik hrvatskoga jezika⁵ stavlja na prvo mjesto značenje 'oženjen čovjek u odnosu na suprugu, suprug'. Naziv *muž* u tom značenju kao jedini hrvatski naziv ima četverojezični rječnik *Juridisch-politische Terminologie*⁶ pod njemačkom natuknicom *Ehe-Gatte* (premda se pod natuknicom *Gemal* koleba između naziva *suprug* i *zakonski muž*). I Njemačko-gradišćanskohrvatski rječnik pravnoga, upravnoga i gospodarstvenoga jezika

² *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, Zagreb, 1880. i dalje. Ima 23 velika sveska.

³ V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, pretisak, Informator, Zagreb, 1975.

⁴ *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, Zagreb, 1984. i dalje. Dosad izišlo sedam svezaka (do riječi *nestaja*).

⁵ V. Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*, drugo, dopunjeno izdanje, Zagreb, 1994.

⁶ *Juridisch-politische Terminologie*. Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separat-Ausgabe. Beč, 1853.

dr. Rudolfa Tomsicha⁷ pod riječi *Ehemann* ima na prvom mjestu naziv *muž*, a na drugom *hižni drug*, dok je pod natuknicom *Ehegatte* obrnuto. Valja istaknuti i to da je naziv *muž* bio u drugoj polovici 19. stoljeća jedini naziv u hrvatskom prijevodu austrijanskoga općega građanskog zakonika. Nedostatak mu je s terminološkoga gledišta bio što je višeznačan, pa se često jednoznačnost postiže dodavanjem kojeg atributa, npr. *zakoniti*, *zakonski*, *vjenčani* i sl., ali se uglavnom iz konteksta vidi da se radi o mužu i ženi, pa je dodavanje tih atributa zalihosno. Antonimni par *muž* – *žena* (pored češćega *ženidbeni drug*, *ženidbeni drugovi*) nalazimo na više mjesta u hrvatskom prijevodu zakonika *Codex iuris canonici*.⁸ On doduše u stvarnom kazalu nema natuknice *muž*, nego *suprug* s uputom na *ženidbeni drug*, ali u tekstu ne upotrebljava naziv *suprug*, nego najčešće *ženidbeni drug* (za oba spola) ili *muž* i *žena* za odgovarajući spol. U prilog uporabi antonimnoga para *muž* – *žena* govore i složenice *mnogomuštvo* i *mногоženstvo*. Riječ *žena* leksički je različita od riječi *muž*: načinjena je od sasvim druge osnove, pa nisu u tvorbenom odnosu. Stoga naziv *muž* ni u množini ne može označivati i drugi, ženski spol.

Riječ *suprug* imala je drevno značenje 'jaram', a zatim i 'vjenčani muž', što se jasno vidi iz AR i Mažuranićevih Prinosa.⁹ Ona je u crkvenom jeziku značila i 'bračni savez, brak'. U Lopašićevim Hrvatskim urbarima¹⁰ značila je 'jaram volova' ili 'sprežnik' (tj. 'saveznik'). Jedno od značenja bilo joj je i 'vjenčani muž'. Koliko god bila stara, prekinula je svoj kontinuitet. Počela se ponovno javljati od Stullijevih rječnika, tj. na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće, i to u antonimnom paru *suprug* – *supruga*, s težnjom da se ustalji u današnjem značenju. Premda je Juridisch-politische Terminologie kolebljivo uvodi u hrvatsko pravno-političko nazivlje (pored *muž* i *zakoniti*, *zakonski muž*), nije je primila hrvatska zakonodavna praksa 19. stoljeća, nego je ona zadržala naziv *muž*, kako je to bilo u hrvatskom prijevodu općega austrijanskoga građanskog zakonika (u kojemu, recimo usput, nije bilo ni riječi *brak*, ni *suprug*, *supruga*, nego *ženitba*, *muž* i *žena*). Kako je antonimni par *suprug* – *supruga* načinjen od iste osnove i u međusobnoj je tvorbenoj svezi, množinski lik od *suprug* (tj. *supruzi*) označivao je oba spola. Već prije ujedinjenja sa Srbima ulaze polako te riječi i u hrvatski pravni jezik premda im se kao nepotrebnim rusizmima protive neki jezični savjetnici. Tako npr. Tomo Maretić¹¹ pod riječi *suprug*, *supruga* ističe njihovo rusko podrijetlo i kaže: »nijesu potrebne riječi pored naših: *muž*, *žena*, ali su se već posve odomaćile«. Jezični savjetnik Matice hrvatske¹² ublažava Maretićevu oštrinu. On ih označuje kao crkvenoslavenizme i kaže da su se »sasvim uobičajile u knjiž. jeziku pored domaćih riječi: *muž*, *žena*, osobito ako govornik hoće da istakne uljudnost«. Taj nam dakle savjetnik nudi antonimni par *suprug* – *supruga*

⁷ R. Tomsich, *Nimško-gradišćanskohrvatski rječnik pravnoga, upravnoga i gospodarstvenoga nazivlja*, Željezno (u rukopisu, pripremljeno za tisak).

⁸ *Zakonik kanonskoga prava*, Glas Koncila, Zagreb, 1988.

⁹ N. dj., pod riječi *suprug*.

¹⁰ Podatak je uzet iz djela u bilj. 2. i 3., pod riječi *suprug*.

¹¹ T. Maretić, *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik*, Zagreb, 1924.

¹² *Jezični savjetnik s gramatikom*, uredio Slavko Pavešić, Zagreb, 1971.

kao uljudniji, a par *muž* — *žena*, premda su domaći nazivi, potiskuje na nižu razinu. I to je vjerojatno utjecalo na to da Vladimir Anić¹³ riječ *žena* u značenju 'bračni drug ženskoga spola; supruga' označi kvalifikativom *razg.* (tj. razgovorno), premda to ne čini za riječ *muž* u odgovarajućem značenju.

Riječ *supružnik* prema AR znači 'čovjek, koji se udružuje s drugim radi zajedničkog obrađivanja zemlje'. Današnjega značenja, premda je ono blisko tomu, još nije bilo. Ali ni u tom značenju nije osobito potvrđena. Lik *supružnica* potvrđen je u tom rječniku u značenju 'vjenčana žena' (uglavnom sa srpskim potvrđama), što bi upućivalo na zaključak da je i lik *supružnik* vjerojatno imao značenje 'vjenčani muž', ali ono nije zabilježeno. Svakako, *supružnik* i *supružnica* kao antonimni par u semantičkom polju ženidbenog prava češće se javljaju u ovom stoljeću, pogotovo u novije vrijeme, vjerojatno i pod srpskim utjecajem. Ne nalaze se na udaru u Maretićevu jezičnom savjetniku, što bi moglo značiti da još nisu bile aktualne. Jezični savjetnik Matice hrvatske (vidi bilj. 12.) ističe da je riječ *supružnik* crkvenoslaven-ska i da je običnije *suprug*. Tako i za množinski lik *supružnici* kaže da je običnije *supruzi*. On dakle samo kaže što je običnije, ali ih ne proskribira. Vladimir Brodnjak¹⁴ ide korak dalje, pa crkvenoslavenizam *supružnik* smatra u nas srpskim utjecajem, a kao hrvatski naziv navodi samo *suprug*. Moglo bi nam se lako učiniti da je riječ *supružnik* sasvim nepotrebna ako već imamo *suprug* u istom značenju. Ali prodor riječi *supružnik*, osobito u svojem množinskom liku *supružnici*, u hrvatske katoličke liturgijske knjige, pa i u najnoviji prijevod Katekizma Katoličke Crkve¹⁵, upućuje na temeljitije razmišljanje o tom pitanju. U tom se prijevodu na više mjesta nalazi riječ *supružnik* u množini, gdje isključivo označuje oba spola. Načinjen je od toga i pridjev *supružnički*, pa se govori o *supružničkoj ljubavi*, *supružničkoj vjernosti*, *supružničkoj nježnosti* i sl. Riječ *supružnik* ipak ima nešto što riječ *suprug* nema: ona i u jednini (premda je formalno-gramatički imenica muškoga roda) označuje oba spola, te je vrlo konkurentna svezi *bračni drug* ili *ženidbeni drug*. Stoga se može govoriti o *nedužnom supružniku* u ženidbenoj parnici, što može biti muž ili žena. Takva uporaba riječi *suprug* nije moguća. Osim toga, riječ *suprug* u množini može označivati muški spol (= muževi) i oba spola (= muževi i žene) dok množinski oblik imenice *supružnik* znači 'bračni drugovi; muž i žena'.¹⁶ Anić doduše ističe da se riječ *supružnik* obično upotrebljava u množini. Postoji i riječ *supružnica*, lai ona je sasvim zalihosna: upotrebljava se ako se hoće i formalno istaknuti ženski spol. Tako se dakle nazivi *suprug* i *supruga* upotrebljavaju za isticanje spolne razlike, a množinski lik *supružnici* za njihovu neutralizaciju. Od toga, množinskog lika zacijelo je izveden i pridjev *supružnički*.

Riječ *drug* vrlo je stara i obilno potvrđena. Značenje joj je vrlo široko: 'onaj koji živi i opći s kim, ili s njim nešto osobito radi, ili se s njim gdje nalazi'.¹⁷ Prem-

13 N. dj.

14 V. Brodnjak, *Rječnik razlika između hrvatskoga i srpskoga jezika*, Zagreb, 1992.

15 *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 1994.

16 Djelo iz bilj. 5., pod riječi *supružnik*.

17 Djelo iz bilj. 5., pod riječi *drug*.

da bi se i u tom opisu mogli naći muž i žena, ipak se to ističe i određenije: 'muž i žena drugovi su jedno drugome'.¹⁸ Ta se riječ upotrebljavala o mužu, o ženi i o oboma. Često uza nju stoji kakav atribut (*pravi, tuđi, vjenčani, ženidbeni* itd.). Postojala je i riječ *drugar*, ali ona je sekundarna i slabije potvrđena. Riječ *drug* u svezi *ženidbeni drug* (pored *muž* i *žena* za oznaku pojedinoga spola) ustalila se u hrvatskom pravnom nazivlju u drugoj polovici 19. stoljeća. Njoj se oživljavanjem riječi *brak* i njezinih izvedenica pridružuje i sveza *bračni drug*. Sveza *ženidbeni drug* ostala je u erkvonom pravu do danas, a sveza *bračni drug* (možda i pod srpskim utjecajem) ustalila se u građanskom pravu. Jedna i druga označuju oba spola. To pojavu posebnoga lika za oznaku ženskoga spola čini zalihosnom. Postoje u hrvatskoj tradiciji likovi: *druga, družica, drugarica* itd. Sve su one u stanovitom odnosu prema *drug*. U komunističkom razdoblju riječi *drug* i *drugarica* služile su u službenom oslovljavanju. To im danas daje blagu negativnu konotaciju. Negativna se konotacija, čini se, više osjeća kod riječi *drugarica* (možda zato što je ideološko isticanje žena iz socioloških razloga bilo manje očekivano). Riječ *drug* u tom je smislu manje opterećena. Vidi se to i po tome što su noviji katekizmi (a Crkva se nije udvarala režimu) devetu Božju zapovijed obično formulirali: *Ne poželi tuđeg ženidbenog druga*, dok su stariji imali izvorniji lik: *Ne poželi žene bližnjega svoga* (kako to stoji u Bibliji¹⁹). Anić ne donosi riječ *drugarica* kao posebnu natuknicu, nego je navodi pod riječi *drug*. Ali za značenje 'osoba vezana s kim prijateljstvom, solidarnošću i kolegijalnim odnosima' navodi da riječ *drug* obuhvaća i ženski spol. U tom je značenju i *bračni* ili *ženidbeni drug* premda se to ne spominje izričito. Kako nazivi *bračni drug* ili *ženidbeni drug* najčešće označuju oba spola (a spolna razlika uglavnom u pravu nije ni bitna jer su muž i žena načelno izjednačeni u pravima i dužnostima), ta sveza dobro odgovara latinskom nazivu *coniux*, koji također obuhvaća oba spola, pa se *coniux innocens* prevodi na hrvatski kao *nedužni ženidbeni drug*, što može biti muž ili žena²⁰. Svezu *ženidbeni drug* ili *bračni drug* u novije vrijeme ugrožava noviji naziv *supružnik*, koji je dobar adekvat latinskom obospolnom nazivu *coniux*. Koliko god se jezični savjetnici protivili toj inovaciji, čini se da se naziv *supružnik* sve više širi na štetu dvočlanih naziva. Razlozi jezične ekonomičnosti idu mu u prilog. No, i dvočlani će nazivi zacijelo još dugo supostojati, crpeći snagu (posebno kad je u pitanju riječ *drug*) u dugoj hrvatskih tradiciji.

Riječ *partner* novija je posuđenica iz engleskoga jezika. Ima vrlo široko značenje. Kako je čovjek društveno biće, treba mu *partner* u poslu, u igri, u ljubavi, u životu uopće. Uz obilje već postojećih riječi za muža i ženu (*supruga* i *suprugu*) i ta nam se riječ u novije vrijeme uključuje u ženidbenu terminološku utakmicu. Lik *partner* obuhvaća oba spola.²¹ Ako se hoće ženski lik i posebno istaknuti, upotrijebit ćemo lik *partnerica*. Kako riječ ima vrlo široko značenje, obično se dodaje kakav atribut da se zna o kakvu se partnerstvu radi. U ovom slučaju obično se dodaju

¹⁸ Djelo iz bilj. 5.

¹⁹ Djelo iz bilj. 15., str. 610.

²⁰ Djelo iz bilj. 8., str. 506/507.

²¹ Djelo iz bilj. 5., pod riječi *partner*.

pridjevi *bračni*, *ženidbeni*, *ljubavni* i sl. Kao semantički vrlo opterećena tuđica riječ nema velika izgleda da pobijedi u konkurenciji sa *ženidbeni drug*, *bračni drug* ili *supružnik*. Ali kao pomodna, riječ će se i u tom značenju sigurno upotrebljavati, barem na razgovornoj razini.

Riječ *bračnik* vrlo je zgodna. Kratka je. Ali ona nema dugu tradiciju, niti je osobito potvrđena. Nalazimo je u AR u značenju 'pirnik'.²² Rječnik bilježi i *bračnica* u značenju 'pirnica'. Riječi je načinio Stulli, ali one nisu ušle u širu uporabu. Riječ *bračnik* bilježi i Anić.²³ Premda je gramatički muškoga roda, označuje oba spola. Anić joj ovako opisuje značenje: 'bračni drug (za oba spola); supružnik, jedan od supružnika'. Lik *bračnica* uopće se ne spominje. Kako je ustanova ženidbe u modernom svijetu ugrožena (tj. mnogi žive zajedno bez vjenčanja), možda će se ljudi dijeliti na *bračnike* i *nebračnike*, tj. na one koji žive zajedno sklopivši brak i na one koji žive zajedno bez sklapanja braka. Možda će se u tom smislu iskoristiti riječ *bračnik* ne vrati li se ženidbi njezino dostojanstvo.

Riječ *hižnik* pripada uglavnom našoj kajkavskoj tradiciji. Kajkavski rječnik²⁴ na prvom mjestu navodi njezino značenje 'bračni drugovi, supružnici', napominjući da stoji u pluralu. Kako je stajala u množini i označivala oba spola, ni u tom rječniku ne nalazimo moguću žensku lik *hižnica*. Da je kajkavski uzet za osnovicu književnoga jezika svih Hrvata, zacijelo bismo danas imali *hištvo* umjesto *braka* i *ženidbe*, a *hižnik* bi vjerojatno bio dobar hrvatski adekvat za lat. *coniux*. Osim jednočlanice *hižnik* u kajkavskoj je našoj tradiciji postojala i sveza *hižni drug* i *hižni tovaruš*. Te su sveze vjerojatno i prije postojale, nastale su zacijelo po mađarskom uzoru kao i *hištvo* za lat. *matrimonium*. Zatim je univerbizacijom nastala izvedenica *hižnik*. Ti dvočlani nazivi kao i izvedenica *hižnik* u jednini su označivali oba spola. Stoga je bila manja potreba za posebnim likom za ženski spol. I te sveze nalazimo u spomenutom kajkavskom rječniku pod natuknicom *hižni*. U njemu nalazimo sveze *hižni drug*, *hižni tovaruš* u značenju 'bračni drug, muž' i *hižna tovarušica* u značenju 'bračna družica, supругa'. Sveze *hižna družica* nema, a nema ni *družica* kao posebne natuknice. Sveza *hižni drug* nalazi se u gradišćansko-hrvatskom za njem. *Ehegatte* i *Ehemann*, a *hižna družica* za njem. *Ehefrau* i *Ehegattin*.²⁵ U njemu se nalazi i množinski lik *hižniki*, *hižni drugi* za njem. *Eheleute*.

Mnoštvo naziva u ženidbenom semantičkom polju nije hrvatska specifičnost. Njemački npr. ima *Ehemann* samo za muški spol, *Ehegatte* uglavnom za muški spol, *Ehefrau* i *Ehegattin* sao za ženski spol, *Ehepartner* za oba spola i množinski lik *Eheleute* za oba spola.²⁶ Svi su ti nazivi u normalnoj uporabi, a nalazimo ih gotovo sve i u njemačkom prijevodu latinskoga zakonika *Codex iuris canonici*.²⁷ U latin-

²² N. dj., pod riječi 2. *bračnik* i *bračnica*.

²³ N. dj., pod riječi *bračnik*.

²⁴ N. dj., pod riječi *hižnik*.

²⁵ Djelo iz bilj. 7., pod navedenim njemačkim riječima.

²⁶ To sam uzeo iz djela navedenog u bilj. 7.

²⁷ *Codex des kanonischen Rechtes*. Lateinisch-deutsche Ausgabe. Verlag Butzon et Bercker, 1983.

skom su tri dominantna naziva: *maritus* samo za muški spol, *uxor* samo za ženski spol i *coniux*, što u jednini i množini označuje oba spola. Svakako, po broju likova utemeljenih na opreci muško—žensko hrvatski ipak prednjači. Kako smo vidjeli, naziv muškoga roda često i u jednini može označivati i ženski spol. Jedino *muž* i *suprug* u jednini ne znače i ženski spol. Svi nazivi muškogaroda u množini su dvoznačni: označuju množinu muškoga spola i množinu obaju spolova. Jedino nazivi muškoga roda kojima bi za ženski spol odgovarala sasvim druga riječ ne mogu u množini značiti i ženski spol. Stoga se u množini *supruzi* mogu razumijevati i samo *muževi*, ali i *muževi* i *žene*, dok se u množini *muževi* ne mogu razumijevati i *žene*, nego doista samo *muževi*. To je razlog zašto se izrazito ženski likovi *supružnica*, *družica*, *partnerica*, *bračnica*, *hižnica*, *tovarušica* i sl. pojavljuju vrlo rijetko, a neki nikako. Naziv muškoga roda označuje oba spola. Kako su muškarc i žene uglavnom izjednačeni u pravima i dužnostima, spolna se razlika u pravnom jeziku često neutralizira. Tako se npr. govori o *supružima*, *supružnicima*, *ženidbenim drugovima*, *bračnim drugovima*, *ženidbenim partnerima*, *bračnim partnerima* misleći na muško i žensko. Štoviše, i u jednini se govori npr. o *nedužnom supružniku*, *nedužnom ženidbenom drugu*, *nedužnom bračnom drugu*, *nedužnom ženidbenom partneru*, *nedužnom bračnom partneru*, što može biti bilo muška ili ženska stranka. Među konkurentnim nazivima pri neutralizaciji spolne razlike imamo nazive: *supruzi*, *supružnici*, *ženidbeni drugovi*, *bračni drugovi*, *ženidbeni partneri*, *bračni partneri*. Od svih njih i jedninski lik može označivati i ženski spol, osim imenice *suprug*.

Ostaju nam praktično pri neutralizaciji spolne razlike u biti tri naziva: *supružnici*, *ženidbeni/bračni drugovi*, *ženidbeni/bračni partneri*. U građanskom pravu prevladava sveza *bračni drugovi*, a u crkvenom *ženidbeni drugovi*. Moglo bi se lako dogoditi da se pomire izborom zajedničkoga jednočlanog naziva — *supružnici*. Za nj igra njegova ekonomičnost.

Za izricanje spolne razlike imamo još uvijek dva antonimna para: *muž* — *žena* i *suprug* — *supruga*. Jedno i drugo jednako je uljudno, ali par *suprug* — *supruga* u službenom nazivlju ovoga stoljeća prevladava, vjerojatno i zato što su imenice *muž* i *žena* značenjski opterećene, pa im se obično dodaje koji atribut da bi im se preciziralo značenje. Imenice *supružnica*, *družica*, *partnerica* javljat će se uglavnom kad se opreka po spolu želi i formalno istaknuti. One su inače sadržane u imenicama muškoga roda.

SAŽETAK

Mile Mamić, Filozofski fakultet, Zadar
UDK 801.31:808.62, izvorni znanstveni članak
primljen 6. svibnja 1996., prihvaćen za tisak 6. lipnja 1996.

Croatian Matrimonial Terminology

Croatian equivalents for the Latin *maritus* 'husband', *uxor* 'wife' and *coniux* 'spouse' are discussed. Since Croatian supplies a wealth of such terms, with fairly recent additions (such as *supružnici*), the author has attempted to evaluate these items linguistically and terminologically and to enhance the awareness of them. This should facilitate the selection of the best among them for Croatian legislative needs, while the rest would be left to general language use.